НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ІНСТИТУТ ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА АРТМЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
В. о. ректора
_____ Валерій МАРЧЕНКО
«_____» _____ 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

для здобувачів вищої освіти

Галузь знань	**03 «Гуманітарні науки»**
Спеціальність	**032 «Історія та археологія»**
Освітній рівень	**третій (освітньо-науковий)**
Освітня програма	**«Історія української культури»**
Вид дисципліни	**обов'язкова**

Форма навчання	денна/заочна
Навчальний рік	2024/2025
Кількість кредитів ECTS	3/90
Мова викладання, навчання й оцінювання	українська
Форма підсумкового контролю	екзамен

КИЇВ–2024

Розробник:
ЛИТВИН Сергій Харитонович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри психології та гуманітарних дисциплін

ЗАТВЕРДЖЕНО:
В. о. завідувача кафедри _____ Сергій ЛИТВИН
Протокол № 1 від «30» 08 2024 р.

ПОГОДЖЕНО з гарантом освітньої програми «Історія української культури»
Гарант освітньої програми _____ Сергій ЛИТВИН

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Анотація (опис) навчальної дисципліни (у т. ч. міждисциплінарні зв'язки):

Навчальна дисципліна «Історичний розвиток державотворення та суспільно-політичні процеси в Україні» є складовою циклу професійної підготовки фахівців третього (освітньо-наукового) рівня, базовою для вивчення всього циклу гуманітарних і соціально-економічних дисциплін, передбачена спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Відповідно до навчального плану навчальна дисципліна є обов'язковим компонентом ОНП для формування спеціальних (фахових, предметних) компетентностей і вивчається здобувачами вищої освіти на першому курсі, у 1-му семестрі. Формою підсумкового контролю є екзамен.

Дисципліна передбачає вивчення здобувачами вищої освіти складних процесів державотворення з найдавніших часів до сьогодення, висвітлення процесів створення матеріальних і духовних цінностей українським народом на цивілізаційному шляху його історії. Вивчення курсу сприяє формуванню гуманістичного світогляду майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтва, вміння творчо опрацьовувати та критично переосмислювати державотворчий і культурно-історичний досвід українського народу, формувати на цій основі власні переконання, громадянську позицію, здобувати навички і вміння, соціально-гуманітарні компетенції, необхідні для практичної діяльності. Значущість вивчення курсу особливо зростає внаслідок актуалізації патріотичного, морального, естетичного виховання та формування гуманістичного світогляду молодого покоління громадян України.

2. Мета дисципліни – виховання майбутніх фахівців як свідомих громадян України; розвиток почуття патріотизму та глибоких морально-етичних переконань, усвідомлення молоддю власної причетності до тисячолітньої історії українського народу; сприяння усвідомленню здобувачами належності України до європейського історико-культурного простору та важливості її інтеграції до Європи.

3. Завдання:

- опанувати теоретичні засади державотворення та розвитку політичних процесів українського народу;
- формування історичного мислення, наукового світогляду;
- набуття навичок науково-історичного аналізу;
- виявлення логіки й об'єктивних закономірностей історичного процесу;
- виховання високого рівня історичної самосвідомості, громадянської відповідальності, національної гідності, патріотизму.

4. Компетентності, яких набуває аспірант при вивченні дисципліни відповідно до освітньої програми:

5. Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК1. Здатність визначати актуальні теоретичні та прикладні історико-культурологічні та соціокультурні проблем на глобальному, національному і локальному рівнях, аналізувати і порівнювати інформацію з різних джерел.

СК2. Детальні знання про цивілізаційний та соціокультурний виміри глобалізаційних процесів.

СК4. Здатність визначати, осмислювати і адаптувати інноваційні історико-культурологічні знання до вітчизняної реальності.

СК10. Знання ресурсів, доступних для методично-обгрунтованого дослідження диференційованих ознак історико-культурного досвіду людства та українського народу.

Програмні результати навчання:

ПРН2. *Знання та розуміння* теорії та методології системного аналізу, *знання та розуміння* етапів реалізації системного підходу при дослідженні історичних процесів та явищ, *вміння та навички* використовувати методологію системного аналізу в історичній науці.

ПРН7. *Вміння та навички* генерувати власні ідеї та приймати обґрунтовані рішення, розробляти та реалізовувати наукові проекти і програми в галузі історико-культурологічних досліджень

ПРН14. Здатність об'єднувати (синтезувати) та обговорювати публікації та події в межах дослідження історії культури.

ПРН15. Обізнаність та здатність взаємодіяти інтелектуально з найновішими дослідженнями в історико-культурній т а соціокультурній сферах.

Програма навчальної дисципліни складається з трьох модулів:

Модуль 1. Державний розвиток на теренах України за давніх часів і княжої доби – передбачає засвоєння періодизації українського державотворення, початкового періоду державності на українських землях, зародження української державності в союзах слов'янських племен і держави Київська Русь. Показано успадкування традицій української державності Галицько-Волинською державою та доведено безпідставність московських теорій щодо спадковості на Русь.

Модуль 2. Українська державність наприкінці XIV – початку XX століття – висвітлює політичні засади української державотворчої думки в литовсько-польську добу, суспільно-політичний устрій української козацької державності, надає сутність концепцій державотворення в українській політичній думці в умовах перебування українських земель у складі двох імперій кінця XVIII – початку XX століття)..

Модуль 3. **Українська державність XX – початку XXI століття** – передбачає вивчення державотворчих процесів періоду національно-визвольної боротьби 1917–1921 рр., боротьби за державність у міжвоєнний період, у роки Другої світової війни та в умовах радянської квазідержавності 20–80-х років, державотворчих ідей української політичної еміграції та державотворчих процесів у сучасній Україні.

2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(для денної форми навчання)

№ з/п	Назва розділу і теми	кількість годин							
		денна форма							
		Усього	у тому числі						
			Л	С	П	лаб	інд	м.к.	с.р.
МОДУЛЬ 1. ДЕРЖАВНИЙ РОЗВИТОК НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ ЗА ДАВНІХ ЧАСІВ І КНЯЖОЇ ДОБИ									
1.1.	Вступ до курсу: «Історичний розвиток державотворення та суспільно-політичні процеси в Україні». Періодизація українського державотворення.	6	2						4
1.2.	Початки державності на українських землях.	8	2						6
1.3.	Зародження української державності. Держава Київська Русь.	7	2						5
1.4.	Успадкування традицій української державності Галицько-Волинською державою. Безпідставність московських теорій щодо спадковості на Русь	7	2						5
	Модульний контроль № 1	2						2	
	Разом за модуль 1	**30**	**8**					**2**	**20**
МОДУЛЬ 2. УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ТА КОЗАЦЬКО-ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДОБИ (КІНЕЦЬ XIV – ПОЧАТОК XVIII СТ.)									
2.1.	Політичні засади державотворчої умки в литовсько-польську добу.	7	2						5
2.2.	Запорізька Січ – зародження козацької державності. Суспільно-політичний устрій козацької держави гетьмана Богдана Хмельницького.	7	2						5
2.3.	Суспільно-політичний устрій козацької автономної держави-Гетьманщини	8	2						6
2.4.	Концепції державотворення в українській політичній думці в період перебування у складі двох імперій (кінець XVIII – початок XX ст.).	6	2						4
	Модульний контроль № 2	2						2	
	Разом за 2 модуль	**30**	**8**					**2**	**20**

МОДУЛЬ 3. РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ XX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ									
3.1.	Державотворчі процеси в Україні періоду національно-визвольної боротьби 1917–1921років	8	2						6
3.2.	Боротьба за державність в міжвоєнний період, у роки Другої світової війни та в умовах української радянської квазідержавності (1920–1980-ті рр.).	8	2						6
3.3.	Україна на шляху до суверенітету та державної незалежності. Державотворчі процеси в сучасній Україні.	12	4						8
	Модульний контроль № 3	2						2	
	Разом за 3 модуль	**30**	**8**					**2**	**20**
	Разом з дисципліни	**90**	**24**					**6**	**60**

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1. ДЕРЖАВНИЙ РОЗВИТОК НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ ЗА ДАВНІХ ЧАСІВ ТА КНЯЖОЇ ДОБИ

Тема 1.1. Вступ до курсу: «Історичний розвиток державотворення та суспільно-політичні процеси в Україні». Періодизація українського державотворення

Анотація до лекції 1.1.

Актуальність навчальної дисципліни «Історичний розвиток державотворення та суспільно-політичні процеси в Україні», її роль і значення в професійному становленні. Мета та основні завдання навчальної дисципліни. Навчальна дисципліна в процесі формування інтегральних, загальних та спеціальних (фахових) компетентностей. Програмні результати навчання.

Змістовні модулі, тематичний план лекційних занять і самостійної роботи. Методика оцінювання запропонованих у дисципліні видів навчальної та практичної роботи.

Поняття етносу, народності, народу, нації. Періодизація історії української державності.

План

1. Предмет, завдання навчальної дисципліни.
2. Поняття етнос, народність, народ, нація, країна , держава.
3. Основні ознаки державності.
4. Періодизація історії української державності.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.1.

1. Що є предметом навчального курсу?
2. Яка мета та завдання вивчення навчальної дисципліни?
3. Викладіть зміст тематичного плану навчального курсу.
4. Надайте визначення понять «народ», «нація», «країна», «держава».
5. Які основні ознаки державності?
6. Наведіть основні етапи історії української державності.

Література: 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

Тема 1.2. Початки державності на українських землях

Анотація до лекції 1.2.

Початки державного розвитку на теренах України. Протодержавність доби трипільської культури. Кімерія – перша держава предків українського народу. Державність таврів – Таврика. Скіфо-сарматська державність. Суспільний і державний устрій Скіфії та Сарматії. Причини ослаблення та занепаду. Нашестя східно-германського племені готів.

Причини грецької колонізації. Грецькі міста-держави Північного Причорномор’я, характер їхніх зв'язків із метрополією. Загальна характеристика державного ладу античних полісів Північного Причорномор'я. Боспорське царство. Вторгнення гунів, болгар, авар, хазар, печенігів, половців, татар.

План

1. Найдавніші державні утворення на теренах України.
2. Скіфсько-сарматська державність на її вплив на формування української державності.
3. Грецькі міста-колонії Північного Причорномор’я.
4. Боспорське царство: суспільно-державний устрій.
5. Вторгнення тюркських кочових народів на українські землі.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.2.

1. Перерахуйте в хронологічній послідовності перші державні утворення, що існували на території України.
2. Проаналізуйте процес формування, розвитку та причини занепаду Скіфської держави.
3. Складіть схему центральних органів влади й управління Скіфії та розкрийте їх повноваження.
4. Назвіть причини грецької колонізації Північного Причорномор'я.
5. Розкрийте процес заснування, соціально-економічного та культурного розвитку античних полісів на території сучасної України та встановіть характер їхніх зв'язків із метрополією.

6. З'ясуйте причини занепаду античних міст-держав Північного Причорномор'я.
7. Дайте загальну характеристику державного ладу античних полісів Північного Причорномор'я. З'ясуйте, у чому полягає принципова відмінність їхнього державного устрою від Скіфії?
8. Здійсніть аналіз процесу формування, розвитку та причин занепаду Боспорської держави.

Література: 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 17, 24.

Тема 1.3. Зародження української державності. Київська Русь

Анотація до лекції 1.3.

Дискусійність концепцій щодо докиївської слов'янської державності. Державні утворення слов'ян дунайсько-карпатського регіону. Державність білих хорватів. Угорська Русь, Чеська Русь, Польська Русь, Новгородська Русь. Помилковість слов'янської теорії Грушевського.

Союз слов'янських племен «Антське царство» – перше державне утворення прямих предків українського народу. Слов'янські племінні союзи. Формування київської слов'янської державності. Розквіт і занепад Київської держави. Теорії походження та зародження української державності. Росіяни – не слов'яни. Безпідставність претензій росіян на спадковість Русі.

План

1. Докиївська слов'янська державність: дискусійність концепцій.
2. Союз слов'янських племен «Антське царство» – перше державне утворення прямих предків українського народу.
3. Формування київської слов'янської державності.
4. Розквіт і занепад Київської Русі.

.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.3.

1. У чому суть нової концепція докиївської руської державності.
2. Охарактеризуйте процес формування державності у східних слов'ян. На які етапи його можна умовно поділити?
3. Якими факторами був зумовлений процес виникнення Давньоруської держави?
4. Зробіть порівняльний аналіз правового становища панівних верств суспільства держави Київська Русь.
5. Здійсніть загальну характеристику державного устрою Київської Русі.
6. Складіть схему організації влади й управління Давньоруської держави.
7. Розкрийте основний зміст реформ князів Володимира та Ярослава.
8. Перерахуйте причини політичної роздробленості Київської Русі.

Література: 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 32, 38.

Тема 1.4. Успадкування традицій української державності Галицько-Волинською державою. Безпідставність московських теорій щодо спадковості на Русь

Анотація до лекції 1.4.

Галицько-Волинська держава та її роль в успадкуванні й продовженні української державності. Політичний, економічний, військовий і культурний розвиток українського народу в Галицько-Волинській державі.

Теорії щодо походження та зародження української київської державності: норманська (варязька) теорія про «спільне коріння» та концепція про «спільну колиску» трьох народів.

Привласнення московітами слов'янського походження. Росіяни не словяни – теорія академіка Уварова. Історичні фальсифікації Катерини ІІ.

План

1. Галицько-Волинська держава та її роль в успадкуванні й продовженні української державності.
2. Теорії походження та зародження української державності.
3. Чому росіяни – не слов'яни? – дослідження академіка Уварова.
4. Історичні фальсифікації Катерини ІІ.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.4.

1. Охарактеризуйте нові риси організації та формування влади, що з'явилась у Галицько-Волинській державі.
2. Надайте характеристику діяльності князів Романа Мстиславовича та Данила Галицького.
3. Покажіть факти боротьби Галицько-Волинської держави проти монголо-татар.
4. Які аргументи підтверджують успадкування київської державності Галицько-Волинською державою?
5. Чому росіяни не слов'яни? Наведіть докази цього твердження.
6. Суть історичних фальсифікацій катерининської комісії.

Література: 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 20, 24, 32.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 1

Модульна контрольна робота (письмова).

Варіант 1.

1. Поняття етнос, народність, народ, нація, країна , держава.
2. Союз слов'янських племен «Антське царство» – перше державне утворення прямих предків українського народу.
3. Розквіт Київської державності та причини її занепаду.

Варіант 2.

1. Періодизація історії української державності.
2. Теорії походження та зародження української державності.
3. Галицько-Волинська держава та її роль в успадкуванні і продовженні української державності.

МОДУЛЬ 2. УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ І КУЛЬТУРА ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ТА КОЗАЦЬКО-ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДОБИ (КІНЕЦЬ XIV – ПОЧАТОК XVIII СТ.)

Тема 2.1. Політичні засади державотворчої думки в литовсько-польську добу

Анотація до лекції 2.1.

Приєднання руських земель до Литовського князівства і утворення держави – Велике князівство Литовсько-Руське і Жемайтійське. Характер і особливості литовсько-руської державності. Польська експансія на українські землі. Кревська унія та Велике княжіння руське. Кримсько-татарські набіги на українські землі та піднесення московського царства. Люблінська унія і утворення Речі Посполитої.

Колонізація Польщею українських земель, опольщення і католизація українців, Берестейська унія.

План

1. Утворення та особливості розвитку Литовсько-руської держави.
2. Польська експансія на українські землі (наприкінці XIV – середини XVI ст.).
3. Становище українських земель у складі Речі Посполитої.
4. Напади Кримської Орди на українські землі.
5. Піднесення Московського царства та його загарбницькі війни.
6. Люблінська унія та Берестейська церковна унія.

Завдання для самостійної роботи до теми 2.1.

1. Охарактеризуйте соціально-політичну ситуацію на українських землях в середині XIV ст.
2. Визначте передумови утворення Литовсько-руської держави.
3. У чому «таємниця» успіху литовської займанщини?
4. Викладіть у хронологічному порядку перебіг спільної боротьби литовців і українців проти монголо-татар.
5. Обґрунтуйте історичне значення Синьоводської битви.
6. Кревська унія: суть, мета і значення угоди.

7. Державний устрій Великого князівства Литовського, Руського і Жемантійського.
8. У чому проявилася польська експансія на українські землі (наприкінці XIV – середини XVI ст.)?
9. Причини і наслідки кримськотатарських набігів на українські землі.
10. Зміцнення Московського царства та його експансіоністська політика щодо руських земель.
11. Люблінська унія та її наслідки для українського народу.
12. У чому суть і значення Берестейської церковної унії?

Література: 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 24, 31, 32, 34.

Тема 2.2. Запорізька Січ – зародження козацької державності. Суспільно-політичний устрій козацької держави гетьмана Богдана Хмельницького

Анотація до лекції 2.2.

Генеза та еволюція українського козацтва. Запорізька Січ. Військова організація та воєнне мистецтво українського козацтва. Козацько-селянські повстання. Національно-визвольна війна українського народу піл проводом гетьмана Богдана Хмельницького. Державна ідея за козацької доби. Суспільно-державний устрій, політична система та інституційна модель української козацької держави Богдана Хмельницького. Специфіка українського козацького державотворення; генеральна та старшинська ради; інститут гетьманства та генеральної старшини; центральні органи виконавчої та судової влади, полково-сотенний устрій, становлення дипломатичної служби Української держави; мета й основні напрями зовнішньої політики уряду Б. Хмельницького.

План

1. Зародження українського козацтва.
2. Запорізька Січ.
3. Формування державних інституцій у ході національно-визвольної війни українського народу 1648–1657 рр.
4. Суспільно-політичний устрій Козацької держави Богдана Хмельницького.

Завдання для самостійної роботи до теми 2.2.

1. Проаналізуйте причини виникнення українського козацтва, його соціальну базу та характерні риси способу життя.
2. Охарактеризуйте суспільну організацію та соціально-правове становище козацтва.
3. Поясніть, у чому полягає унікальність козацтва як соціального явища.
4. Розкрийте роль козацтва в обороні християнства й захисті українського народу від нападів кримських татар та турків.

5. Зробіть порівняльний аналіз соціально-правового становища реєстрових та нереєстрових козаків.
6. Охарактеризуйте військово-адміністративний устрій Запорозької Січі, звичаєво-правові засади формування органів влади й управління.
7. Розкрийте призначення та повноваження загальної військової ради, кошового отамана, січової старшини, куренних отаманів, паланкових полковників та інших посадових осіб Січі.
8. Зробіть висновки щодо політичного змісту, форми та характеру політичного режиму Запорозької Січі.
9. Охарактеризуйте судову систему, що склалася в Запорозькій Січі.
10. З‘ясуйте особливості козацького звичаєвого права.

Література: 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 22, 24, 25, 27, 43, 44, 46, 47.

Тема 2.3. сСуспільно-політичний устрій козацької автономної держави – Гетьманщини

Анотація до лекції 2.3.

Боротьба за державність у добу Руїни. Суспільний і державний устрій автономної козацької держави в рамках московського царства – Гетьманату. Міжнародні відносини і дипломатія Гетьманату після завершення національної революції. Поділ України між Московією та Річчю Посполитою. Особливості зовнішньої політики Гетьманщини.

Гетьманування Івана Мазепи. Виступ проти московського царизму. Обмеження прав козацької автономії. Конституція Пилипа Орлика.

Створення Малоросійської колегії. Ліквідації російським царизмом Запорізької Січі та Гетьманщини. Утвердження російського адміністративно-територіального поділу і царського правління на українських землях.

План

1. Автономна козацька держава – Гетьманщина.
2. Внутрішня й зовнішня політика гетьмана І. Виговського. Гадяцька угода.
3. Україна за гетьманування І. Мазепи. Його внутрішня й зовнішня політика.
4. Гетьман Пилип Орлик. Конституція П. Орлика.
5. Україна – Гетьманщина періоду К. Розумовського: його вклад у розвиток української державності.
6. Руйнування Запорізької Січі. Ліквідація Гетьманщини

Завдання для самостійної роботи до теми 2.3.

1. Суть козацької державності доби Гетьманату.
2. У чому відмінність устрою Гетьманату від держави Богдана Хмельницького?
3. Державницький чин Івана Виговського.

4. Причини «руїни» козацької державності.
5. Боротьба за волю України в добу Івана Мазепи.
6. У чому новаторство Конституції Пилипа Орлика?
7. Руйнування козацтва. Ліквідація Гетьманщини.
8. Значення козацької державності в історії українського народу.

Література: 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 22, 25, 27, 41, 43, 44, 46, 47.

Тема 2.4. Концепції державотворення в українській політичній думці в період перебування у складі двох імперій (кінець XVIII – початок XX ст.)

Анотація до лекції 2.4.

Поділ українських земель між Російською та Австрійською імперіями. Тотальний політичний, соціальний та економічний гніт українців у Російській імперії. Національне пробудження на західноукраїнських землях. Піднесення національного руху під впливом відродження пам'яті про козацтво, європейських революційних рухів, «декабристського та польського повстань проти російського самодержавства, «весни народів» 1849-1849 рр. тощо. Літературно-просвітницький характер українського відродження. Перша таємна організація Кирило-Мефодіївське братство. Громадівський рух другої половини XIX ст. Політизація національного руху. Революційна українська партія.

Національне пробудження на західноукраїнських землях. Руська трійця. Головна руська рада. Західноукраїнські політичні партії. Ставлення українських політичних сил до світової війни.

План

1. Українські землі у складі Російської імперії.
2. Західноукраїнські землі у складі Австрійської імперії.
3. Українське відродження і піднесення національного руху на українських землях у складі Російської імперії.
4. Національне пробудження на західноукраїнських землях.
5. Українські землі в роки Першої світової війни.

Завдання для самостійної роботи до теми 2.4.

1. Надайте загальну характеристику стану українських земель у складі Російської імперії.
2. Наведіть відмінності соціально-політичного становища українців у складі Австро-Угорської імперії від Російської імперії.
3. Назвіть фактори, які сприяли українському відродженню і піднесенню національного руху на українських землях у складі Російської імперії в першій половині XIX ст.

4. Кирило-Мефодіївське братство: його мета, ідеологія, програмові документи, учасники і значення.
5. Політизація українського руху, Братство тарасівців, Революційна українська партія (РУП).
6. Національне пробудження на західноукраїнських землях.
7. Революційні події на Україні в ході революції 1905-1907 рр.
8. Позиції українських політичних сил щодо Першої світової війни.
9. Загострення політичної боротьби і самостійницьких тенденцій у ході світової війни.

Література: 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 23, 24, 25, 26, 30, 31, 33, 40, 41.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 2

Модульна контрольна робота (письмова).

Варіант 1.
1. Утворення та особливості розвитку Литовсько-руської держави.
2. Зародження українського козацтва. Запорізька Січ.
3.Люблінська унія.

Варіант 2.
1. Польська експансія на українські землі (наприкінці XIV – середини XVI ст.).
3. Українська козацька держава Богдана Хмельницького.
3. Берестейська церковна унія.

МОДУЛЬ 3. РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ XX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

Тема 3.1. Державотворчі процеси в Україні періоду національно-визвольної боротьби 1917–1921 років

Анотація до лекції 3.1.

Активізація громадсько-політичного життя в Україні під час Першої світової війни. Створення Української Центральної ради, як широкопредставницького провідного громадського органу для організації боротьби за інтереси українців. Український військовий рух. Універсали Центральної ради. Проголошення Української Народної республіки. Проголошення більшовицької соціалістичної республіки в Харкові. Перша українсько-більшовицька війна. Проголошення державної самостійності України. Укладення Берестейського мирного договору з Німеччиною і Австро-Угорщиною. Звільнення України від більшовиків.

Україна доби Гетьманату Павла Скоропадського. Попрання демократичних здобутків Центральної ради, повернення монархічних методів правління та відмова від самостійності. Протигетьманське повстання. Прихід до влади Директорії УНР.

Західноукраїнська Народна республіка. Війна ЗУНР з Польщею. Акт Злуки із Західноукраїнською Народною республікою. Друга більшовицько-українська війна. Війна з денікінцями. Перший Зимовий похід армії УНР.

Варшавський договір з Польщею і похід на Київ 1920 року. Перехід армії УНР на інтернування на територію Польщі, а уряд у вигнання. Спроба звільнення України. Другий Зимовий похід. Кінець визвольних змагань.

План

1. Українська Народна Республіка доби Центральної Ради.
2. Українська держава доби гетьманату П. Скоропадського..
3. Західноукраїнська Народна Республіка. Проголошення Соборності України.
4. Українська Народна Республіка періоду Директорії УНР

Завдання для самостійної роботи до теми 3.1.

1. З'ясуйте, які заходи на підтримку Центральної Ради сприяли її легітимації як вищого представницького органу українського народу.
2. Охарактеризуйте процес становлення й зміцнення Центральної Ради як вищого владного органу в Україні.
3. Розкрийте основний зміст діяльності Центральної Ради в 1917 р.
4. Дайте характеристику діяльності Центральної Ради із зовнішньої політики та військового будівництва.
5. Причини здійснення державного перевороту гетьманом Скоропадським.
6. Складіть схему центральних органів влади й управління Української держави часів Скоропадського. Розкрийте повноваження цих органів.
7. Розкрийте успіхи гетьманського уряду у законодавчому забезпеченні культури й освіти.
8. В яких умовах відбувся прихід до влади Директорії УНР? Поясніть, які погляди існували спочатку в Директорії щодо перспектив державного будівництва.
9. Охарактеризуйте склад, повноваження та порядок діяльності уряду Директорії – Ради Народних Міністрів.
10. Розкрийте історичне значення рішення про об’єднання Західної Української Народної Республіки з Наддніпрянською Народною Республікою.
11. Діяльність уряду УНР в екзилі: значення, історичний досвід і уроки.

Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 24, 25, 29, 30, 31, 40, 42.

ТЕМА 3.2. БОРОТЬБА ЗА ДЕРЖАВНУ САМОСТІЙНІСТЬ В УМОВАХ РАДЯНСЬКОГО ПОНЕВОЛЕННЯ (30 – 80 РОКИ XX СТ.)

Анотація до лекції 3.2.

Колонізаторська політика більшовиків в Україні. Терор голодом 1921–1923 рр. Утвердження більшовицької тоталітарної політичної системи. Наступ на українську інтелігенцію. Політичні репресії проти освітян, українських письменників, компартії більшовиків України, урядовців УРСР тощо. Умиротворення українського селянства голодомором – геноцидом українського народу.

Особливості українських земель у складі Польщі, Буковини в складі Румунії та Закарпаття у складі Чехословаччини. Створення Організації Українських націоналістів. Проголошення незалежності Карпатської України – першої української жертви Другої світової війни.

Українці в німецько-радянській війні. Сподівання на здобуття державності. Проголошення Акту відновлення державності України у Львові та створення Української Національної ради в Києві. Створення Української повстанської армії та її боротьба за Україну проти німців і проти радянської влади.

Колоніальний стан повоєнної України. Голод 1946–1947 рр. Тоталітарна репресивна система сталінського режиму 1940–1950-х років. Хрущовська відлига – спроба демократизації радянського суспільства та її згортання і посилення централізації у 1970-80 рр. Дисидентський рух. Рух «шестидесятників». Українська Гельсінська спілка. Процес горбачовської перебудови. Національно-визвольний рух в Україні кінця 1980-х – початку 1990-х років.

План

1. Україна в умовах більшовицького тоталітарного режиму 20–30-х рр. XX ст.
2. Українська державність на західноукраїнських землях у 20–30-х рр.
3. Боротьба за українську державність у роки Другої світової війни.
4. Післявоєнний період.
5. «Хрущовська відлига». Дисидентський рух. Українська Гельсінська спілка.
6. Національно-визвольний рух на рубежі 80-90-х років.

Завдання для самостійної роботи до теми 3.2.

1. Визначте етапи становлення партійно-державних владних структур на українських землях.
2. Проаналізуйте сутність і значення НЕПу.
3. Дайте розгорнуту характеристику політиці «воєнного комунізму».
4. Розкрийте сутність більшовицької політики «коренізація».

5. Чому ми називаємо голодомори в Україні геноцидом проти українського народу.

6. Опишіть політику польського уряду щодо Західної України.

7. Окресліть події, пов’язані з виникненням Карпатської України.

8. Коли і в який спосіб відбулося входження Західної України до складу СРСР?

9. Охарактеризуйте роль і значення діяльності ОУН-УПА.

10. Підготуйте реферати з тем: життєдіяльність С. Бандери, Р. Шухевича, Т. Бульби-Боровець, А. Шептицького.

11. Охарактеризуйте рух «шістдесятників».

12. Дайте визначення поняттю «дисидент», назвіть причини появи дисидентського руху в УРСР.

13. Окресліть завдання, які ставила перед собою Українська громадська група сприяння виконанню Гельсінських угод?

14. Дайте розгорнуту характеристику періоду «Хрущовської відлиги».

15. Підготуйте реферати на теми: «Діяльність І. Дзюби, І. Драча, Л. Костенко, В. Симоненка, В. Стуса, В. Чорновола».

Література: 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 18, 21, 24, 25, 36, 37, 39, 45.

Тема 3.3. Розбудова незалежної Української держави

Анотація до лекції 3.3.

Глобальна криза кінця 1980-х років у Радянському Союзі. Процес «горбачовської перебудови» як типова революція «з гори». Активізація студентського, профспілкового, робітничий руху, виступи громадськості за національну незалежність України. Створено низку українських політичних партій, Народний Рух України за перебудову, Товариства української мови, історико-просвітного товариства «Меморіал», екологічного об’єднання «Зелений світ», Студентського Братства, Спілки незалежної української молоді (СНУМ), Товариство Лева, Демократичної спілки студентів, Української студентської спілки та ін.

Спроба державного перевороту, організація Державного комітету з надзвичайних ситуацій (ГКЧП). Проголошення Акту про державну незалежність України. Складність і суперечливість процесу розбудови української державності. Формування законодавчої бази, розбудова Збройних сил України, складність міжнародних відносин, особливо з Росією, втручання Росії у внутрішні справи України, створення конфліктних ситуацій навколо Чорноморського флоту і Криму тощо. Помаранчева революція 2004 року та втрата її здобутків. Загострення євроінтеграційних процесів і Революція Гідності. Анексія Росією Криму, розв’язання війни на Донбасі та триваюча повномасштабна війна з Росією 2022 року.

План

1. Національно-визвольний рух на рубежі 1980–90-х років. Проголошення Незалежності України.
2. Помаранчева революція 2004 року.
3. Революція Гідності – боротьба за європейський вибір.
4. Україна на сучасному етапі державотворення. Російсько-українська війна.

Завдання для самостійної роботи до теми 3.3.

1. Дайте розгорнуту інформацію щодо діяльності Народного руху України.
2. Перерахуйте зміст Декларації про Державний суверенітет України (16 липня 1990 р.)
3. Які питання були винесені на референдум 1 грудня 1991 р.?
4. Перерахуйте державні символи України.
5. Створення і реорганізація органів влади незалежної Української держави.
6. Проаналізуйте внесок української діаспори в становлення незалежності України.
7. Охарактеризуйте зовнішню політику незалежної України, її міжнародні зв'язки.
8. Проаналізуйте причини революційних подій незалежної України.
9. Помаранчева революція: причини і наслідки.
10. Назвіть причини та етапи розвитку революції Гідності.
11. Характер і політично-правові наслідки анексії Криму.
12. Охарактеризуйте причин та події російсько-української війни.

Література: 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 24, 25, 28, 30, 35.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 3

Модульна контрольна робота (письмова)

Варіант 1.

1. Охарактеризуйте державний устрій Українська Народна Республіка доби Центральної Ради.
2. Боротьба за українську державність у роки Другої світової війни.
3. Післявоєнний період. «Хрущовська відлига». Дисидентський рух. Українська Гельсінська спілка.

Варіант 2.

1. Українська Народна Республіка періоду Директорії УНР.
2. Західноукраїнська Народна Республіка. Проголошення Соборності України.
3. Україна на сучасному етапі державотворення. Російсько-українська війна.

4. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ

(за формами контролю)

№ з/п	Назви виду роботи, способи набуття знань	Бали за 1 заняття	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)
			1 модуль	**2 модуль**	**3 модуль**	**4 модуль**
1	Відвідування лекцій та участь в аудиторній роботі	1	4x1=4	4x1=4	4x1=4	4x1=4
2	Участь у семінарських заняттях	4	3x4=12	3x4=12	3x4=12	3x4=12
3	Модульна контрольна робота	4	1x4=4	1x4=4	1x4=4	1x4=4
	Усього за модуль		**20**	**20**	**20**	**20**
	Екзамен	**20**				
	Разом з дисципліни	**20+20+20+20+20 = 100 балів**				

5. ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

(На основі цих питань формуються екзаменаційні білети (не менше 30 білетів) по 3 питання в кожному)

1. Західноукраїнські землі під владою Австрійської монархії у першій половині XIX ст. Початок національного пробудження в Галичині.
2. Суспільно-політичний розвиток західноукраїнських земель у другій половині XIX ст. і нове піднесення визвольних змагань галицьких українців.
3. Українські землі напередодні Першої світової війни.
4. Українські політичні партії та організації в роки Першої світової війни.
5. Бойовий шлях Українських січових стрільців (УСС).
6. Створення Української Центральної Ради, її політична програма.
7. Соціально-економічна політика Центральної Ради.
8. Українська держава за гетьмана П. Скоропадського.

9. Проголошення Західно-Української Народної Республіки, її внутрішня та зовнішня політика.
10. Внутрішня й зовнішня політика Директорії.
11. Акт злуки УНР та ЗУНР січня 1919 р..
12. Радянська Україна в умовах більшовицької тоталітарної системи.
13. Голодомор 1932–1933 років в Україні: причини та наслідки.
14. Створення та діяльність ОУН.
15. Проголошення незалежності Карпатської України. Окупація Закарпаття угорськими військами.
16. Початок Другої світової війни. Об'єднання українських земель.
17. Створення та діяльність Української повстанської армії.
18. Рух опору в Україні в роки Другої світової війни.
19. Національно-визвольний рух в Україні в умовах комуністичного тоталітарного режиму (середина 1950-х – початок 1990-х рр.).
20. Дисидентський рух у 1950–1960-ті рр. в Україні.
21. Дисидентський рух в 1970–1980-ті рр. Українська Гельсінська спілка та її діяльність.
22. Державна символіка України та її історичне походження.
23. Україна в умовах незалежності: здобутки і проблеми.
24. Етнополітична ситуація в сучасній Україні.
25. Помаранчева революція, її причини і наслідки.
26. Причини та етапи розвитку революції Гідності.
27. Характер та політично-правові наслідки анексії Криму.
28. Охарактеризуйте причин та події війни на Донбасі 2014–2022 рр.
29. Характер та перебіг широкомасштабної російсько-української війни.

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧА

Відповідь здобувача оцінюється на:

Оцінку А (90-100) – якщо повно та глибоко, розгорнуто, правильно та обґрунтовано викладено матеріал:

- здобувач виявляє глибокі знання усієї програми навчальної дисципліни;
- відображає чітке знання термінів, правильно формулює відповідь, робить власні висновки та узагальнення;
- застосовує теоретичні знання на практиці, робить власні висновки та узагальнення;
- володіє навичками івент-аналізу масових та елітарних практик;
- розуміє можливості сучасних наукових методів та володіє цими методами на рівні, необхідному для вирішення практичних завдань, що постають при виконанні професійних обов'язків.

- **Оцінку В (82-89)** – якщо правильно та обґрунтовано викладено матеріал:
  - здобувач виявляє знання усієї програми навчальної дисципліни;
  - відображає чітке знання термінів, правильно формулює відповідь, робить певні узагальнення;

- але відповідь не містить усіх необхідних відомостей про предмет запитання;
- наявні незначні неточності у виконанні практичних завдань.

➢ **Оцінку C (74-81)** – якщо правильно викладено матеріал:
- відображає знання термінів, логічно формулює відповідь, але наявні незначні недоліки у розкритті змісту понять, категорій, закономірностей, нечіткі їхні характеристики;
- наявні неточності у виконанні практичних завдань.

➢ **Оцінку D (64-73)** – якщо відповідь здобувача є поверхневою, недостатньо аргументованою:
- є неповною, не містить усіх необхідних відомостей про предмет запитання;
- є не зовсім правильною: наявні недоліки у розкритті змісту понять, категорій, закономірностей, нечіткі їх характеристики;
- свідчить про наявність прогалин у знаннях, зокрема не засвідчує повною мірою знання основних понять, концепцій, категорій;
- не містить посилань на літературу;
- викладена з порушенням логіки подання матеріалу.
- містить багато граматичних, грубих стилістичних помилок та виправлень;

➢ **Оцінку E (60-63)** – якщо відповідь здобувача є поверхневою:
- свідчить про наявність прогалин у знаннях, зокрема не засвідчує повною мірою знання основних понять, концепцій, категорій;
- викладена з порушенням логіки подання матеріалу.

➢ **Оцінку FX (35-59)** – якщо здобувач не відповів на поставлене питання або відповідь є неправильною:
- не розкриває сутності питання, або ж допущено грубі змістовні помилки, які свідчать про відсутність відповідних знань у студента чи їх безсистемність та поверховість;
- не знає основних положень навчальної дисципліни та принципів аналізу ситуацій; не вміє сформулювати власну думку та викласти її.

➢ **Оцінку F (1-34)** – якщо здобувач не відвідував заняття, не відпрацював їх, не проявляв бажання пізнавати навчальну дисципліну.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	Відмінно	зараховано
84–89	B	Добре	
74–83	C		
66–73	D	Задовільно	
61–65	E		
21–60	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незадовільно з можливістю повторного складання
0–20	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Публікації науково-педагогічного працівника за темою дисципліни:

1. Литвин Сергій. Суд історії. Симон Петлюра і петлюріана. Київ : В-во ім. Олени Теліги, 2001. 640 с.
2. Литвин Сергій. Симон Петлюра у боротьбі за Самостійну Україну. Київ : Смолоскип, 2018. 680 с.
3. Литвин С.Х. Культурно-освітня робота в таборах інтернування армії Української народної республіки // 100 років української культури в екзилі : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 9–10 грудня 2021 р. Київ : НАКККіМ, 2021. С.16-20.
4. Литвин С., Каліберда Ю. Мілітарні спільники українців у боротьбі проти російського поневолення (1917–1921 рр.) Львів : ЛА Піраміда, 2021, 496 с.

Основна література:

5. Бойко О. Д. Історія України: підручник. Київ, 2014. 720 с.
6. Гончарук П.С. Історія України. Курс лекцій з найдавніших часів до початку XX століття : навч. посіб. Київ, 2005.
7. Іванченко Р. Історія без міфів: Бесіди з історії української державності: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Тернопіль, 2014. 624 с.
8. Історія України та її державності: навч. посіб. / Л.Є. Дещинський, І.О. Гаврилів, Я.Я. Денісов та ін. Львів., 2005. 384 с.
9. Історія української державності: навч. посіб. / укл. Т.В. Кузнець, Н.Л. Таціенко. Умань, 2012. 288 с.

10. Малик Я., Вол Б., Чуприна В. Історія української державності. Львів., 1995. 248 с.
11. Пасічник М.С. Історія України та її державності: конспект лекцій. Львів, 2011. 760 с.
12. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності: Курс лекцій: навч. посіб. Київ, 1999. 480 с.

Додаткова література:

13. Апанович О. М. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі. Київ, 1993.
14. Бульба-Боровець Т. Армія без держави. Львів, 1993.
15. Верстюк В. Ф. Махновщина – селянський повстанський рух в Україні в роки громадянської війни (1918–1921). Київ, 1992.
16. Верстюк В.Ф. Роль і місце Центральної Ради в модерній історії України // УІЖ. 1997. №5. С. 17–25.
17. Відейко М.Ю. Шляхами трипільського світу. Київ, 2008.
18. Гаврилів І.О. Західна Україна у 1921–1941 роках: нарис історії боротьби за державність. Київ, 2012, 244 с.
19. Гальчинський А. Помаранчева революція і нова влада. Київ, 2005. 368 с.
20. Головко О. Б. Князь Роман Мстиславич та його доба. Київ, 2001.
21. Голод 1932–1933 років в Україні: причини і наслідки. Київ, 2003. 872 с.
22. Голобуцький В. Запорозьке козацтво. Київ, 1994.
23. Гончарук П.С. Історичні погляди кирило-мефодіївців. Київ, 2002.
24. Грабовський С., Ставрояні С., Шкляр Л. Нариси з історії українського державотворення. Київ, 1995. 608 с.
25. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX – XX століття : навч. посіб. Київ, 1996.
26. Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота. Київ, 2006.
27. Гуржій О.І. Історія козацтва. Держава-військо-битви. Київ, 2015. 464 с.
28. Іванов В. Історія держави і права України. Київ, 2013. 698 с.
29. Історія січових стрільців: Воєнно-історичний нарис / Репр. відтворення вид. 1937. Київ, 1992.
30. Історія України XX – початку XXI століття : навч. посіб. / П.П. Панченко, Н.Б. Барановська, С.С. Падалка та ін. Київ, 2004. 582 с.
31. Історія України в особах: XIX століття. [авт. кол. В.С. Шандра та ін.]. Київ, 2015.
32. Карасевич А.О., Лисенко Л.Г. Київська Русь: історія політичної думки та її джерела: навч. посіб. Київ: Науковий світ, 2002. 215 с.
33. Кондратюк К. Нариси історії українського національно-визвольного руху XIX століття. Тернопіль, 1993.
34. Котляр М.Ф. Галицько-Волинська Русь. Київ, 1998.
35. Кульчицький С. В. Українська революція 2004 р. Київ : Генеза, 2005. 368 с.
36. Кульчицький С.В. Україна між двома війнами (1921–1939). Київ, 1999. 336 с.

37. Мірчук П. Українська повстанська армія 1942 –1952. Док. і матеріали. Львів, 1991. 448 с.
38. Моця О.П., Ричка В.М. Київська Русь: від язичництва до християнства : навч. посіб. Київ : Глобус, 1996. 224 с.
39. Посівнич М. Стапан Бандера. Київ, 2015. 256 с.
40. Попович М. В. Касьянов Г. Українська інтелігенція на рубежі XIX–XX століть. Київ, 1993.
41. Путро О.І. Гетьман Кирило Розумовський та його доба (з історії українського державотворення XVIIIст.) : Монографія : в 2-х ч. Київ, 2008.
42. Скоропадський Павло. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918. Київ ; Філадельфія, 1995.
43. Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький: соціально-політичний портрет. Київ, 1993. 504 с.
44. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська державна ідея. Проблеми формування, еволюції, реалізації. Київ, 1997. 366 с.
45. Стерчо П. Карпатсько-Українська держава. До історії визвольної боротьби карпатських українців у 1919-1930 роках. Львів, 1994. 286 с.
46. Уривалкін О.М. Гетьмани України та кошові Запорозької Січі. Київ, 2015. 395 с.
47. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків. У 3-х т. Київ, 1990.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Електронний каталог Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. UTL: http://library.nakkkim.edu.ua/
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. UTL: http://www.nbuv.gov.ua/
3. Електронна бібліотека – підручники. UTL: http://www.info-library.com.ua/
4. Національна історична бібліотека України. UTL: www.nibu.kiev.ua/
5. Наукова періодика України. Сайт електронних видань вищих навчальних закладів і наукових установ України. URL: http://journals.uran.ua